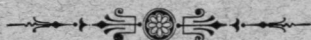

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

DR. DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna Tiskarna“.

1912.

VSEBINA.

1. <i>Dr. Metod Dolenc</i> : Avstrijski načrt zakona za varstvo stavbenih terjatev	161
2. Iz pravosodne prakse. A. Civilno pravo.	
<i>a)</i> Slučaj izločitve pravde zaradi patentne pravice:	
1.) Kolizija patentne in izvršbene pravice na posa- meznem patentnem predmetu. 2.) V (vsaki, zlasti) izvršbeni prodaji patentnega predmeta je udejstven znak „obratoma“ §-a 8 pat. z. 3.) Patentni izdelek ne vsebuje le delovne moči in gradiva izdelovatelja, temveč tudi pravice patentnega imetka po §-ih 8 in 23 pat. z. — torej materialno, zoper vsakogar uveljavljeno pravico. 4.) Ta pravica patentnega imet- nika je kršena po izvršbi na patentni predmet in daje patentnemu imetniku pravico k izločitveni tožbi po §-u 37 izvrš. r.	177
<i>b)</i> Zavarovalnica proti požarnim škodam ni obvezana plačati nastale škode, če ob času škode, nastale po požaru, ni plačana zavarovalna premija in če zava- rovanec ni prosil za odlog plačila, odnosno mu odlog ni bil dovoljen. Kot tak odlog ni smatrati odvetnikovega opomina na plačilo tekom 8 dni ogibom tožbe	186
3. Književna poročila	188
4. Razne vesti	189

Slovenski Pravniki.

Leto XXVIII.

V Ljubljani, 15. junija 1912.

Štev. 6.

Avstrijski načrt zakona za varstvo stavbenih terjatev.

Spisal dr. Metod Dolenc.

III.¹⁾

Toliko v splošnih potezih o predmetu in osebah, ki pridejo po zakonu za varstvo stavbenih terjatev v poštev. Sedaj pa najtežje vprašanje problema: V kakih oblikah naj se dá varstvo?

Ni, da bi na tem mestu navajal vse oblike takega varstva, ki so se kdaj teoretično zagovarjale ali tudi že praktično uživotvorile. (Izvrstno zbirko nudi v tem oziru razprava pl. Mayerja, v 38. zvezku Grünhutovega časopisa, ki se pa na naš načrt še ne ozira.) Naj zadošča, ako povdarimo, da se išče način uživotvorjenja varstva na polju javnega in zasebnega prava.

Izmed javnopravnih kavelj za varstvo stavbenih terjatev naj se navede predvsem zahteva Wohlmeyerjevega načrta: Vsak stavbeni gospodar naj bi se moral izkazati z vrednostjo premičnega premoženja, ki ga more uporabiti za obrat, v znesku 20% stavbene vsote; ta znesek bodi podlaga za gospodarsko fundacijo podjetja. S tem predlogom ni, da bi se natančneje pečali; jasno je namreč, da se tiče bolj obrtnega reda, a z zakonom za varstvo stavbenih terjatev ima komaj zunanje stike. Tudi zakon za nemško državo ne vsebuje nikake take ali enake določbe. Seveda je tam že obrtni red z dne 7. januarja 1907 poskrbel, da sme stavbeno

¹⁾ V prejšnjih poglavjih te razprave so se urinile moteče tiskovne pomote. Čitaj:

na strani 115, v vrsti 11 od zdolaj pred „boječ se“ — „ne“;

„ „ 116, „ „ 15 „ „ namesto „vsi“ — „oni“;

„ „ 117, „ „ 12 „ „ „ „porušenih“ — „porušbenih“;

„ „ 119, „ „ 19 „ „ „ „družbene“ — „mezdne“;

„ „ 119, „ „ 12 „ „ „ „razstanejo“ — „izostanejo“;

„ „ 123, „ „ 3 „ zgoraj „ „10%“ — „1%“;

„ „ 125, „ „ 11 „ „ „ „oblastveno“ — „oblastvo“.

oblastvo z gospodarskega, moralnega, ali tehničnega stališča nezanesljivim stavbenim podjetnikom obrtovanje sploh ustaviti. Stavbena oblastva na Saksonskem n. pr. se kaj često poslužujejo te določbe in pripomorejo na ta način kar največ do praktičnega uspeha za varnost stavbenih terjatev.

Pa obrnimo se k drugi vrsti javnopravnih kavtel, ki ne zanima le narodnih gospodarjev, ampak tudi pravnike; to so kazensko-pravne določbe zoper neredne manipulacije s stavbenim denarjem.

Zakon za nemško državo ima take določbe; izmed vseh avstrijskih načrtov pa jih je povzel le Wohlmeyerjev. Ali po objavi zadnjega vladnega načrta, pojavili so se i v parlamentu i po raznih časnikih glasovi, da brez kazensko-pravnih določeb tudi pri nas ne pojde. — Kaj bodi vsebina teh določeb?

V Nemčiji določa zakon — in ta njegov del je stopil takoj v veljavo — da zadene kazen ječe (Gefängnis) najmanj enega meseca tistega stavbenega gospodarja ali podjetnika, ki namenoma ne porabi stavbenega denarja za plačilo stavbenih upnikov, to pa le, ako ustavi plačila, ali pride v konkurs in so bili stavbeni upniki v tem času oškodovani. Podletema pogojemaj se kaznuje z ječo do enega leta ali z globo do 3000 mark sprejemnik stavbenega denarja, ako stavbene knjige ne vodi, ali ako jo sicer vodi, pa tako nemarno, da se poraba stavbenih denarjev iz nje ne dá dovolj jasno pregledati. Slednjič je ta zakon ustanovil tudi dolžnost, da mora stavbeni gospodar na stavbi nabiti naznanilo vseh identitetnih navedeb stavbenega gospodarja in morebiti najetega podjetnika na vidnem mestu in z neizbrisljivo pisavo, sicer ga zadene kazen v denarju do 150 mark.

Po avstrijskem načrtu bi naj bilo sodišče samo dolžno, nabiti identitetne navedbe, sicer pa opušča načrt vsako določbo, ki bi vsebovala kako kazensko sankcijo za neredne manipulacije s stavbenim denarjem. Za vzrok temu se navaja, da po načrtu itak ne nastane za stavbene kredite privilegirana zastavna pravica, ako se valuta dejansko ne izplača stavbenim upnikom potom stavbenega denarnega urada in da dejstvo, če stavbeni podjetnik stavbenega denarja, prejetega od stavbenega gospodarja, ni porabil za privilegirane stavbene upnike, ne hodi privilegiranim terjatvam v škodo, ker zadobé vseeno zakonito zastavno pravico na stavbi.

Da se ne zamudimo predolgo pri tem delu varstva stavbenih upnikov, naj le čisto na kratko poudarimo, da pomenjajo določbe zakona za Nemčijo glede proste kride le približanje k avstrijskemu, že davno obstoječemu pravnemu položaju. V kazenskem zakoniku za Nemčijo se razlikuje goljufivi pa navadni bankerot (§-a 239, 240 konk. r.); nadalje je kazniva naklonitev ugodnosti upnikom pred drugimi (§ 248 konk. r.). Slučaja navadne kride v zmislu našega §-a 486 k. z. v Nemčiji ne poznajo. In baš zato, da se more stavbenim špekulantom tudi ob navadni nekomplisirani kridi do živega, je sprejel zakon za varstvo stavbenih terjatev gori navedeno prvo kazensko določbo.

Kar se tiče druge kazenske določbe, da naj vodi stavbeni gospodar stavbeno knjigo, treba predvsem poudariti, da stavbeno knjigovodstvo nič ne pomaga stavbenim upnikom, ako nimajo pravice vpogleda v knjige. Te pravice pa jim tudi zakon za Nemčijo ni priznal. Bilo bi pa tudi prenevarno; kajti vsak podjetnik ima svoje poslovne skrivnosti, svoj način kalkulacije, katerih njegovi konkurentje ne smejo izvedeti, sicer bi umazana konkurenca vsako pošteno podjetništvo udušila. Torej nam tudi v tem oziru ne kaže ustanavljati posebne kazenske določbe glede vodstva stavbenih knjig.

Še eno javnopravno zahtevo naj mimogrede omenimo, ker igra v Wohlmeyerjevem načrtu precejšnjo vlogo, zahtevo, da naj se dovoli za celo postopanje po novem zakonu za varstvo stavbenih upnikov pred sodiščem prostost vseh pristojbin in kolkov. Vladni nagibi so to zahtevo odklonili. Ali že po objavi načrta se je zahteva vsaj deloma obistinila. Iz t. zv. draginjskega odseka v poslanski zbornici sta izšla dva podobna načrta, ki se pečata s pospešenjem stavbenega delovanja potom olajšav pristojbin. Oba načrta sta že uzakonjena (zakon z dne 28. decembra 1911 št. 242 in 243 drž. zak.).

Pridemo k varstvu stavbenih upnikov, ki naj ima svojo oporo v zasebnem pravu. Le na tem polju se smemo po vsem, kar smo doslej izvajali, nadeti na uspešne rešitve problema.

Najprej bodi omenjena v drugih državah že davno obstoječa zakonska določba, ki se tiče izterjavanja stavbenih terjatev, pa ne pride kar nič z zemljiškoknjižnimi predpisi navzkriž, in vendar omogoča, da dospejo upniki hitreje do plačila. Sledeč pruskemu deželnemu pravu, daje državljanski zakon za Nemčijo v §-u 648 stavbenim upnikom pravico, zahtevati za svoje terjatve hipoteko za var-

nost na zemljišče tistega, ki je delo naročil. Ako delo še ni popolnoma izvršeno, sme zahtevati tako hipoteko za primeren del po vrednosti že izgotovljenega dela. Take določbe načrt novele k našemu občemu državljanskemu zakoniku ni vsprejel. In vendar bi kazalo, da dobimo tudi mi kaj sličnega. Vsaj zahrbtnemu prehitovanju posameznih upnikov ob pretečem polomu stavbenega gospodarja bi se s tako določbo prišlo v okom, seveda bi se moral obenem tudi zemljiškoknjižni zakon izpopolniti tako, da bi dobil stavbeni upnik pravico, da se mu obenem, ko vloži tožbo na dovolitev varnostne hipoteke, ta tožba zaznamenuje v zemljiški knjigi pri staviščnem zemljišču.

Seveda bi to prav malo pomagalo, ako je zemljišče že preobremenjeno. Za tak slučaj treba iskati varstva za stavbene upnike na vsak način v nekaki uredbi, ki se obrača zoper strogi zemljiški red. Vznikla je rešilna misel, da naj se vrednost tal na eni strani in vrednost stavbe na drugi strani loči, da naj se razlikuje med dolgovi nepozidanega zemljišča in med tistimi dolgovi, ki nastanejo še - le vsled stavbe. Tista večja vrednost, katero dajo stavbi stavbeni sodelovalci, naj ostane prihranjena v prvi vrsti za njihove zahteve.

Pota, ki se odpro pod peršpektivo ideje, da naj se dá stavbenim upnikom prednostna zadostitvena pravica, morejo biti seveda kaj različna. Predlogi avstrijskih trgovskih in obrtnih zbornic ter drugih uradov in javnih korporacij, ki so se stavili pri oceni Kulpo v e g a načrta, so tiskani v dodatku k vladnim motivom načrta in pomenijo pravcato skalo vseh možnih teorij; nekateri bi spreobrnili kar ves immobilijarni pravni red! Ne kaže, da bi se tu navajali, niti ne približno. Ustanoviti hočemo le, da se drži vladni načrt, ki je sedaj zbornici predložen, navzlic vsem omenjenim drugim nasvetom načeloma Kulpo v i h predlogov.

Po vladni predlogi naj se v času, ko se stavišče odmeni za melioracijo s pozidavo, zemljiška knjiga glede stavbenega zemljišča zatvori; od tega časa naprej sicer ni, da bi se ne moglo sploh nikakega bremena več vknjižiti, namera je le ta, da se ustvari pravna možnost za nastanek skupne hipoteke za vse stavbene upnike v povrstnem redu stavbenega zaznamka tako, da dobi ta hipoteka prednost pred vsemi za tem zaznamkom

vnknjiženimi bremenii. Ta hipoteka, ki naj se osnuje v vrstnem redu stavbenega zaznamka, si nabira tako rekoč šele med graditvijo stavbe svojo stvarno vsebino; poklicana je, da vsprejema pod svoja krila tudi neke take terjatve, ki morajo biti za stavbenim zaznamkom vnknjiženi, ako se naj jim prizna kakovost stavbene terjatve. To so stavbene kreditne hipoteke, ki se smejo šele za stavbenim zaznamkom vnknjižiti, pa vendar pridejo do plačila v vrstnem redu stavbenega zaznamka in še celo pred zahtevami stavbenih obrtnikov, ako se je porabila valuta za plačilo terjatev privilegiranih stavbenih obrtnikov potom stavbenega denarnega urada. Prioritetno načelo naj se za določen čas ukine na ljubo stavbenim upnikom, strogi zemljiškoknjižni red naj se umakne samo napol-strogu.

V praksi naj bi se to takole izvelo: Stavbeno oblastvo dovoli novo stavbo. Ko postane stavbeno dovoljenje pravomočno, naznani ga stavbeno oblastvo nemudoma zemljiškoknjižnemu uradu in temu sporoči obenem svoje mnenje, ali gre za pravo novo stavbo takega poslopja, ki spada pod določbe zakona za varstvo stavbenih terjatev. Zemljiškoknjižno sodišče mora stavbeno dovolilo v zemljiški knjigi zaznamovati, ako smatra, da gre res za stavbo po zmislu zakona. O tem vprašanju odloča sodišče — samostojno. Vladni motivi utemeljujejo uredbo, da naj pravzaprav zgolj tehnična vprašanja rešujejo sodišča, in ne upravna oblastva, ki razpolagajo s tehniško izšolanim osebjem, z navedbo, da gre tu za zasebno-pravne razmere in interese, o katerih odločajo po splošnih pravilih vseskozi sodišča. Menda se ne motimo, ako pravimo, da je sililo k taki uredbi še bolj uvaževanje, da bi bila nujnost teh zadev dandanes pri sodiščih še vedno na boljem, kakor pa pri upravnih oblastvih.

Ako tvori stavišče, ki ga označi stavbeno oblastvo sodišču, le del zemljiškoknjižnega telesa, onda naj se po predpisih zakona z dne 6. februarja 1869 št. 18 drž. zak. povzroči odpis tega dela. Tega pa ni treba, ako je lastnik neobremenjenega zemljiškoknjižnega telesa, ki naj se pozida, z neodpisom zadovoljen, ali pa, ako vsi na obremenjenem telesu vnknjiženi upravičenci odstopijo prednost stavbeni hipoteki v povrstnem redu stavbenega zaznamka. Kaj naj se zgodi, ako naj se postavi ena sama stavba na dveh različno obremenjenih zemljiškoknjižnih vložkih skupaj, o tem nam vladna pred-

loga ne pove ničesar. Morda vendar ne bi bilo odveč, ako se tudi za take slučaje kaj poskrbi. —

Sedaj pa recimo, da je prišlo resnično do vpisa stavbenega zaznamka. Sodišče je o tem vpisu obvestilo v zmislu določeb načrta vse tiste, ki imajo na stavišču katerokoli breme vknjiženo. Tu nastane za vse upravičence sila važna dolžnost, ako si hočejo svoje terjatve ohraniti na varnem mestu. Oni morajo tekom 14 dni od dne dostavitve obvestila, da se je stavbeni zaznamek vpisal, zahtevati cenitev stavišča na stroške lastnika. Vrednost stavišča se vpiše v zemljiški knjigi.

Po tem, ali se je cenitev zahtevala ali ne, odloča se usoda hipotek, ki so vknjižene pred stavbenim zaznamkom, za slučaj prisilne uprave ali dražbe zemljišča.

Ako se je vrednost stavišča ustanovila in v zemljiški knjigi vpisala, ima cela v povrstnem redu stavbenega zaznamka locirana stavbena hipoteka prednost le glede tistega dela največjega ponudka, ki presega vrednost stavišča; samo ta ostane prihranjena za zadovoljitev pred stavbenim zaznamkom vknjiženih bremen. Enako pri prisilni upravi; tu se porabijo donosi zemljišča glede tistega dela, ki znaša več kakor štiri odstotke vrednosti stavišča, izključno le za stavbene terjatve, vendar morajo biti že vknjižene.

Ako se ni ustanovila vrednost stavišča, onda se morajo hipotekarji, ki so pred stavbenim zaznamkom vknjiženi, umakniti vsem stavbenim terjatvam glede celega največjega ponudka, odnosno glede vseh donosov prisilne uprave, pri prisilni dražbi ne glede na to, ali so stavbene terjatve vknjižene ali ne, pri prisilni upravi pa, kakor prvič navedeno, po meri vknjiženih stavbenih terjatev.

Sedaj je jasno, kako drakonično poostruje načrt načelo *vigilantibus iura* za prvotne hipotekarje stavbenega zemljišča. Videli smo že prej, da hoče načrt zemljiškoknjižni red spremeniti, da naj pridejo stavbene terjatve ne glede na čas poznejšnje nastalosti že v vrsti stavbenega zaznamka do plačila. Pravkar pa smo čuli, da naj se načelo povrstnega reda za že davno vknjižene terjatve kar razveljavi, ako hipotekarji pravočasno ne zahtevajo cenitve zemljišča. Sicer naj res velja zahteva cenitve od strani enega samega hipote-

karja za vse druge. Ali *in thesi* ostane vendarle možnost, da se vsebina zemljiškoknjižnega sklepa prezre, da se drug hipotekar zanaša na drugega, in da na ta način utegnejo vsi hipotekarji skupaj svoje že davno neoporečno vknjižene terjatve navzlic boljši prioriteti pogubiti. Ni, da bi se izgubljalo besedi, kako strašno bi take razmere učinkovale na realni kredit!

Ali tudi dobivanje stavbenega kredita bode stavbenemu gospodarju zelo otežkočeno. Recimo, da pač razpolaga z gotovo vsoto denarja, da pa mora vendar reflektirati na običajen kredit vsaj 60% projektiranih stavbenih stroškov. Ako gre k svojemu upniku še pred vpisom stavbenega zaznamka bo težko koj prida dosegel; v tem slučaju pride upnik med tiste hipotekarje, ki so navezani le na vrednost stavišča, in tvegajo pri tem, kakor smo ravno prej čuli, na izgubi sploh vrednost, ako zabijo pravočasno zahtevati cenitev. Dajatelji denarja bodo po vladnem načrtu, če postane zakon, pač zmerom čakali, da se vpiše stavbeni zaznamek, predno bodo šteli denar. To pa bode imelo za posledico, da bode moral stavbeni gospodar iz svojega denarja plačati vse predpriprave in — da niti potem stavbenega denarja ne bo dobil v roke, kajti dajatelji denarja ga bodo radi svoje varnosti in da si rešijo prioriteto med stavbenimi terjatvami, založili pri stavbenem denarnem uradu. In tako pride stavbeni gospodar zopet v stiske, kadar gre za plačila n. pr. dobaviteljev, ki po zakonu niso privilegirani; te mora zopet iz svojega denarja plačati, seveda ako ga ima, — ali pa mora najeti novo posojilo, seveda pod najtršimi pogoji, ker za to posojilo ne more veljati zakon za varstvo stavbenih terjatev.

Brez dvoma bi take kreditne razmere na realni kredit sploh in na stavbeni kredit posebej silno neugodno vplivale; pomenile bi pač konec vsakega krepkega razmaha stavbenega delovanja. Na vsak način bi trebalo vsaj nekoliko omiliti te drakonske določbe. Pred vsem bi se dalo glede ustanovitve vrednosti stavišča določiti narobe, da naj se cenitev uradoma izvede vsikdar, ko se stavbeni gospodar ne izkaže z dovoljenjem hipotekarjev, da se zadovolje z opustitvijo cenitve. Pa tudi glede stavbenih kreditnih hipotek bi se dala taka uredba misliti, da stavbena kreditna hipoteka lahko pride že pred stavbenim zaznamkom v zemljiško knjigo in da jo je v slučaju prisilne dražbe ali uprave do višine vrednosti stavbišča smatrati za navadno hipoteko, dočim se preko te meje upošteva za stav-

beno hipoteko $\alpha\alpha\tau'$ ἐξοχόν. Seveda bi trebalo založbe valute pri stavbenem denarnem zavodu le glede presežka, ki naj pride kakor stavbena kreditna hipoteka v poštev.

Veliko dalje gre s kritiko vladnega načrta poslanec W o h l m e y e r; z našim vladnim načrtom se kar nič ne strinja. To, kar on priporoča za pravo in dobro ureditev varstva stavbenih terjatev, ustreza nekako razmeram po zakonu za Nemčijo. Naj torej obrazložimo zadevne določbe tega zakona na tem mestu. Neposredno za določbami našega načrta se bo oboje še bolje razločevalo in načelno pojmovalo.

Po zakonu za Nemčijo se sploh ne sme začeti zidati, predno ni stavbeni zaznamek vpisan. Stavbno oblastvo pa sme dati stavbeno dovolilo le tedaj, ako vse tiste hipoteke, ki so pred stavbenim zaznamkom vknjižene, ali ki naj se z le-to istočasno vknjižijo, ne znašajo treh četrтин vrednosti stavišča. Ako presežejo to mejo, mora stavbeni gospodar dati k a v c i j o v višini presežka vknjiženih terjatev nad tremi četrтинami vrednosti stavišča s tem, da založi toliko denarja ali vrednostnih papirjev pri sodišču. Tej varnostni vsoti se pravi v teoriji — d i f e r e n č n a k a v c i j a. (Prvi jo je predlagal poročevalec o načrtu zakona za varstvo stavbenih upnikov na 24. pravniškem kongresu v Poznanju tajni svetnik B r u n n e r.) Sedaj šele se vpiše stavbeni zaznamek in stavbeni upniki pridobé pravico do vknjižbe hipoteke za vse svoje terjatve v povrstnem redu stavbenega zaznamka, ki ima pravni učinek predzaznambe za zavarovanje teh zahtevkov. Nikdar pa ne poseže ta varnostna hipoteka v obstoj že preje vknjiženih terjatev, niti nima nikake predprave pred preje vknjiženimi hipotekami glede tistega dela vrednosti stavbe, ki presega vrednost stavbišča samega. Stavnene terjatve pridejo do plačila, ako odpade na hipoteke, pred stavbenim zaznamkom vknjižene, več, kakor znaša vrednost stavišča, na ta način, da se pritegne k ostanku izkupila za stavbo še — diferenčna kavcija. Sedaj je pač jasno, da nemški sistem posega veliko manj v strogi red zemljiške knjige, nego naš vladni načrt. Nadalje pa postane sedaj takoj tudi razumljivo, zakaj je mogel nemški sistem privzeti v krog stavb, katere naj ščiti zakon, tudi tiste stavbe, ki nastanejo šele na tleh, kjer se je prej stoječa stavba podrla. Kajti diferenčna kavcija se dviga avtomatično, kolikor več terjatev je na prejšnjo stavbo intabuliranih še pred stavbenim zaznamkom; s tem pa se dviga tudi

fond za plačilo stavbenih terjatev glede nove stavbe, ker se določa vrednost stavišča na ta način, da se ugotovi najprej vrednost, ki jo bo imelo stavišče z izgotovljeno stavbo vred, in se od tega zneska odbijejo stroški podiranja stare stavbe in zgraditve nove.

Nastane vprašanje: Ali je sistem avstrijskega načrta res toliko slabši, da naj se ga v zmislu Wohlmeyerjevega predloga kar z nemškim zamenja? — Odgovor je težak, kajti preizkušen ni niti prvi, niti drugi. Doslej se namreč merodajni krogi v Nemčiji še nikjer niso mogli odločiti, da bi zakon v resnici uveljavili. Bojazen prevladuje, da utegne dolžnost, da se naj založi diferenčno kavcijo, docela udušiti sleherno veselje do stavbenega delovanja.

IV.

Obrnimo se zopet k avstrijskemu načrtu samemu in glejmo, kako si misli ta varstvo stavbenih upnikov v praksi. Sledimo določbam načrta do kraja, vendar pustimo podrobnosti na stran!

Stavbeni gospodar je pričel graditi, stavbeni zaznamek je vpisan, stavišče cenjeno, vrednost v zemljiški knjigi zaznamovana. (O tem, ali se v gotovih slučajih ne dá vse to opustiti, pozneje.) Stavbeni kredit je dovoljen, stavbena kreditna hipoteka vknjižena. Valuta je seveda založena pri stavbenem denarnem uradu, le-ta postane bankir stavbenega gospodarja. Urad plača le proti računu, ki je od stavbenega gospodarja ali podjetnika vidiran, in le, ko se je prepričal o obstoju in zapalosti terjatve. To zategadelj, ker bi se drugače lahko stavbeni podjetnik in upnik sporazumela in uradu lokavo izvalila denarja za neobstoječe terjatve. Seveda bo treba v tem oziru še mnogokterih podrobnejših določb, osobito da se onemogočijo morebitne šikane od strani urada pri izplačevanju. Načrt pridržuje vse te podrobne določbe — štatutu teh uradov, ki bodo morali biti odobreni od štirih ministrstev, justičnega, trgovinskega, za notranja in za javna dela.

Stavba je končana. Stavbeni gospodar prosi za uporabnostno dovolilo. Ko ga stavbeno oblastvo dá, mora to nemudoma sodišču naznaniti. Dovolilo se takisto zaznamuje v zemljiški knjigi. Obenem s to zaznambo izda zemljiškoknjižno sodišče edikt na vse stavbene upnike, da naj tekom dveh mesecev svoje neporavnane terjatve pri sodišču naznanijo in z listinami izkažejo njih verjetnost.

Edikt se nabije na stavbi in na sodni deski. Stavbene kreditne hipoteke, ki hočejo odplačila v povrstnem redu stavbenega zaznamka — med seboj se vrste po redu knjižnega vpisa — morajo dokazati, da se je valuta založila pri stavbenem denarnem uradu in da je bila porabljena za poravnavo privilegiranih stavbenih terjatev. Proti zamudi pravočasne oglasitve terjatev ni postavitve v prejšnji stan.

Vse oglašene terjatve vpisuje zemljiškoknjižno sodišče sproti v pregledno tabelo; prepis te tabele si sme dati napraviti vsakdo. Ko preteče čas za oglas terjatev, odredi zemljiškoknjižno sodišče narok za ustno razpravo o obstoju in zapalosti oglašanih terjatev. Vabila naj se dostavijo kakor tožbe.

Pri tem naroku posluje sodišče kakor stavbeno sodišče. To je nov tip sodišč s posebnimi pravicami. Sestaja naj iz sodnika kakor predsednika in štirih, od justičnega ministerstva imenovanih prisednikov: dva bodita člena stavbenih zadrug, eden hišni posestnik, eden avtoriziran tehnik. To sodišče naj izreka, ako se stranke ne sporazumejo z lepa med seboj, neizpodbojna razsodila. Ako stranka ne pride k naroku, vpoštevata se njena terjatev le toliko, kolikor ni prerekana. Postavitve v prejšnji stan radi zamude naroka ni. Razsodilo naj zemljiškoknjižni urad tekom 14 dni izvede; to je, za priznane in prisojene stavbene terjatve se vknjiži zastavna pravica v povrstnem redu stavbenega zaznamka. Stavbene kreditne hipoteke, katerim se ni priznal ali prisodil značaj stavbenih terjatev v zmislu zakona za varstvo stavbenih upnikov, obdrže svojo prvotno prioriteto. Denar, ki preostane v stavbenem denarnem uradu, ne da bi se vporabil za priznane ali prisojene terjatve, se izroči lastniku zemljišča. Stavbeni zaznamek, zaznamba vrednosti stavišča in uporabnostnega dovolila se izbrišejo.

Ako se uvede že v po vpisu stavbenega zaznamka na stavbeno zemljišče prisilna dražba, stopi kakor stavbeno sodišče na mesto zemljiškoknjižnega — izvršilno sodišče in ostane stavbeno sodišče tudi še potem, ako se prisilna dražba ustavi. Vse že oglašene terjatve mora izvršilno kakor stavbeno sodišče upoštevati za hipotekarne terjatve; ostale, še ne priglašene upnike se obvešča o sodnih sklepih po nabitju izdatka sklepa na stavbi. Kako se poravnava ugotovljene terjatve iz največjega ponudka, je bilo že navedeno, tu naj se pristavi, da imajo stavbeni upniki vedno pravico do plačila v gotovem denarju, ne da bi morali to še-le zahtevati.

Ob pregledu vseh teh določeb za čas po dovršitvi stavbe vidimo, da teži načrt osobito za tem, da se konečne zadeve uredi kar moči — hitro. Brez dvoma so težnje, da se zemljiška knjiga zopet otvori normalnim zemljiškoknjižnim razmeram, vse hvale vredne, ali vpraša se pa, ne bo li pri tem temeljitost pa materialno-pravna varnost trpela?

Dvoje vrste so naši pomisleki; glede sestave odločujočega stavbenega sodišča in pa glede neizpodbojnosti njegovih razsodil.

V prvem oziru bodi omenjeno, da je gori opisana sestava stavbenega sodišča vzeta iz Kulpovega načrta. Presojale so jo torej že vse trgovske in obrtne zbornice, obrtni in industrijski svet. Ali niti ena izmed vseh teh korporacij se ni izrekla brezpogojno za tako sestavo; cela vrsta jo je naravnost odklonila. Zakaj vladni načrt navzlic temu pri taki sestavi vstraja, nam niti motivi ne povedo. Kulpov predlog se je pač naslanjal na takratni načrt zakona za varstvo stavbenih upnikov v Nemčiji. Ali tam ima ideja prisežnikov že davno svojo domovinsko pravico; pa tudi stavbeni prisežniški urad (Bauschöffenamnt) nima tako velike naloge, nego po našem načrtu stavbeno sodišče. Poklican je v prvi vrsti, da posreduje med stavbenimi upniki in stavbenim gospodarjem toliko, da se doseže glede terjatev sporazum, in pri tem ima pravico, da pretirane zahteve glede višine za gotovo svoto zmanjša. Ako naj se že na vsak način zasede stavbeno sodišče z lajiki — in to v času, ko najnovejši civilnopravdni red, ogrski, lajikov niti v trgovske senate več ne pusti! — onda bo treba vsekakor enostavnejšega aparata, pa tudi — stavbena razsodila ne smejo biti neizpodbojna. Čeprav naj se pri nas prisedniki imenujejo, a ne, kakor v Nemčiji prisežniki, volijo, trebalo bi vseeno vsaj pri stavbenih zadrugah ozirati se na večinske stranke. S tem bi se prenesla politika v sodne dvorane, vedni izvor nezaupljivosti napram odločujočim prisednikom. Pa tudi staro reklo *figulus odit figulum*, ima še veljavo, in bi mnogokrat porajalo mržnjo, nezaupljivost, nezadovoljstvo napram izrekom stavbenega sodišča. Ako naj ostanejo ti izreki neizpodbojni, dobili bi tudi v najboljšem slučaju za vsako stavbeno sodišče posebno judikaturu, od postulata enotnosti pravosodstva oddaljili bi se, kakor še nikdar. Tudi to bi bilo nov povod za javne tožbe, žurnalistične ekspektoracije, interpelacije i. t. d., skratka: zaupanje pravice

iščočih krogov do takih stavbenih sodišč bi šlo — po vodi.

Sicer vladni motivi potrebo neizpodbojnosti stavbenih razsodil utemeljujejo, češ, da se mora celo postopanje naglo končati. Pri tem so pa vmesne odločbe do vpisa stavbenega zaznamka do stavbenega razsodila izpodbojne in to po patentu za izvensporne zadeve. Če tudi načrt izključuje pravico pritožbe zoper enaki odločbi prve in druge inštanace, pa vendar ostane še pravica, sklicevati se v višjih inštancah na novote. Da bi se začelo baš pri najvažnejšem poslovanju sodišča, pri odločbah o prepirnih zahtevkih stavbenih upnikov z vso hitrico poslovati, to pač ne gre. Vsekakor umestnejši se nam zdi v tem oziru prvi avstrijski načrt iz leta 1899., ki je izročil te važne odločbe zemljoknjižnemu sodišču samemu in pripustil pritožbe zoper njegove odločbe čisto po zemljiškoknjižnem redu. Ako bi se zemljiškoknjižnemu sodišču pridodali zvedenci za obligatorne svetovalce in ako bi se roki za pritožbe uredili v zmislu izvršilnega reda, smeli bi pač preje pričakovati zadovoljive judikature, nego li od uredbe stavbenih sodišč po kroju najnovejšega našega načrta.

V.

Radi preglednosti smo puščali doslej tiste slučaje na stran, v katerih gradi stavbeni gospodar sam vso stavbo s svojim denarjem, ali pa, če nima sam vsega denarja, vsekakor noče, da bi se celo postopanje od stavbenega zaznamka naprej vršilo, kakor je bilo doslej opisano, ker upa, da bo stavbo brž prodal in tedaj napravil t. zv. »konečno regulacijo hipotek« — po svojem. Takih slučajev načrt ne izključuje kar docela, marveč jih celo posebej uravnava, seveda tako, da ostane kolikor možno pri varstvu stavbenih terjatev. Po vzoru zakona za Nemčijo določa naš načrt, da naj se v takih slučajih ustvari rezervni plačilni fond na ta način, da mora stavbeni gospodar založiti kavcijo za to, da pridejo privilegirani stavbeni upniki — ne pa stavbeni denarni upniki — do plačila, če ne drugače, baš iz te kavcije.

Ako se hoče stavbeni gospodar izogniti vpisu stavbenega zaznamka, onda mora že pred stavbenim oblastvom izjaviti, da je voljan založiti kavcijo. Stavbeno oblastvo izračuni previdoma najvišji znesek stavbenih stroškov, to je stroškov za stavbeno gradivo in delo, in ena četrтина teh stroškov se določi za kavcijo. Ako

stavbeni gospodar z računom stavbenega oblastva ni zadovoljen, sme se obrniti tekom 14 dni po dostavitvi stavbenega dovolila na zemljiškoknjižno sodišče, ki določi po zaslišanju zvedencev višino kavcije končno, ne da bi bile nadaljne pritožbe dopuščene.

Ko dobi zemljiškoknjižno sodišče pravnomočno stavbeno dovolilo in s tem tudi izjavo stavbenega gospodarja glede založbe kavcije, ga pozove, da denar tekom 5 dni pri sodišču založi. Ako tega ne stori, pride do navadnega postopanja z vpisom stavbenega zaznamka in tako naprej. Ako pa denar pravočasno založi, uvede se — še-le po uporabnostnem konsenzu novega poslopja oglasilno postopanje. Pri tem pa je — kakor že omenjeno — ta razlika, da stavbene kreditne hipoteke ne pridejo v poštev. Pravzaprav v načrtu tega niti ni treba omeniti; kajti stavbene kreditne hipoteke morejo se v zmislu načrta še-le z a stavbenim zaznamkom vknjižiti, v teh slučajih pa tak zaznamek sploh odpade, onda tudi vknjižba takih kreditnih hipotek ni možna.

Ko sodišče prav tako kakor v normalnem postopanju ugotovi terjatve stavbenih upnikov, preodkaže kavcijo stavbenim upnikom v polno ali sorazmerno plačilo. Ako se je ugotovilo, da je terjatev že dospela, onda pride do plačila v gotovini, drugače pa pridrži sodišče dotični del kavcije v svoji hrambi. Ako pa ni bilo nikakih terjatev pravočasno priglašanih, dobi stavbeni gospodar svojo kavcijo nazaj.

Te pravkar navedene določbe hočejo dati stavbenim upnikom varstva, ne da bi se zemljiškoknjižnega reda kaj dotaknile. Kako pa je s tem varstvom? V Nemčiji imajo načeloma prav ta inštitut, vendar znaša tam kavcija 33%, da, v prvotnem načrtu se je zahtevalo celo 50% stavbenih stroškov. Ali redukcija kavcije na 25% varnosti — v primeri z nemškim zakonom — ne zmanjšuje: kajti, kakor smo videli, je pri nas krog tistih stavbenih upnikov, katere naj ščiti bodoči zakon, veliko ožji, kakor v Nemčiji, kjer so stavbeni dobavitelji glede varstva baš tako privilegirani, kakor stavbeni rokodelci. Seveda, ako se bo pri nas hotelo razširiti krog varovancev, onda bode pač treba tudi znesek kavcije primerno zvišati.

Še eno določbo avstrijskega načrta naj navedemo, — ki pa nima nikakega analoga v zakoniku za Nemčijo. Naš načrt dopušča možnost, da stopi zakon za varstvo stavbenih upnikov edino le v tistem svojem delu v veljavo,

ki se tiče te varnostne kavcije. Za ta slučaj pa naj velja, da se pred založbo kavcije sploh ne sme začeti z graditvijo. Žal, da načrt ne določa sankcije za prekršljaj te prepovedi, in da ne ureja, kaj naj se zgodi, ako spremeni stavbeni upnik že med graditvijo stavbeni načrt tako, da se stroški stavbe podvojijo, potrojijo.

Zakaj naš načrt dopušča tako parcijalno uživotvorjenje zakona, ni težko uganiti. Upravičeno se pač boji, da se občine z ustanovitvijo stavbenih uradov gotovo ne bodo požurile. V Nemčiji se je že v zakonu pustila možnost, da se delokrog, ki pripada stavbenemu prisežniškemu uradu, prenese z deželnoknežjo odredbo — na kakega uradnika ali notarja, in nasprotno, agende stavbene policije ali zapnika pa na stavbeni prisežniški urad. Avstrijski načrt je pač po pravici opustil možnost takega pretikanja. Pri nas je enotna formula prav gotovo potrebna, sicer bi bile tožbe vedno na dnevnem redu, vsaj znamo, koliko občutljivost se kaže glede vprašanj občinske avtonomije.

Slednjič bodi še pripomnjeno, da se naj izvede uveljavljenje zakona, bodisi v polnem, bodisi v delnem obsegu, po skupni odredbi ministra za pravosodje, trgovino, notranja in javna dela, to pa po zaslišanju dotičnih deželnih zborov ter trgovskih in obrtnih zbornic.

VI.

Končni splošni pregled vodilnih misli našega načrta pokaže nam njega solnčne pa tudi senčne strani v pravi luči.

Vladni načrt izhaja od nedvojbeno pravilnega stališča, da rimsko pravno pravilo *superficies solo cedit* ne vstreza več modernim stavbenim razmeram, da je uprav ta pravni inštitut najugodnejše sredstvo za stavbene špekulante, da se obogate na korist tistih, ki prispevajo k stavbi z delom in gradivom. Vladna predloga ima trden namen, stvari dati drugo, pravičnejše lice, ali ona uvideva težkoče radikalne spremembe, ki bi ščitila v se vrste stavbenih upnikov pri vsakojaki vrsti graditev. Vseh težkoč si vladna predloga ne upa premagati, večini njih se — izogne! Tako smo videli, da izključuje od stavb, ki naj pridejo za varstvo stavbenih upnikov v pošte, one, ki se zgrade na svetu, kjer se prejšnja stavba poruši, nadalje da ustanavlja zelo ozek krog privilegiranih stavbenih

upnikov, med katerimi se niti dobavitelji ne nahajajo, da slednjič pri kraja varstvo stavbenega kredita baš tako in samo tako, kakor to služi stavbenim rokodelcem. Naslov zakona, kakoršnega hoče načrt vstvariti, moral bi se torej točnejše glasiti: »Zakon za varstvo denarnih terjatev stavbenih rokodelcev pri čisto novih stavbah do stavbne uporabnosti!«

Seveda, ako si zakonodajalec sam postavi tako skromne meje ob rešitvi celega problema, onda tudi pot do cilja ni več tako težka. V tem oziru, kakor hoče vladni načrt ta manjši cilj doseči, mu ni kaj oporekati niti glede odločnosti, niti doslednosti. Ogrodje vladnega načrta je trdno, vsebina logično zenačena, le prav v redkih slučajih bi bilo možno to ali ono določbo nekoliko spremeniti. Večjih načelih sprememb, n. pr. da bi se pritegnilo v varstvo zakona stavbe, ki se zgrade namesto porušenih, ne prenese ustroj vladnega načrta.

Sistem načrta torej je neoporečno izveden, ali vpraša se, ali je tudi smotren. Videli smo, da naj se varnost privilegiranih upnikov, ponajveč stavbenih rokodelcev, dosega na ta način, da se žrtvuje dober kos — zemljiškoknjižnega reda. Te žrtve segajo seveda še dalje: Tudi izvršilni red bi bil prizadet, osobito glede §-a 210., ki določa, da se morajo tudi neoglašene terjatve pri razdelitvi največjega ponudka vpoštevati, kolikor so iz zemljiške knjige razvidne; po vladnem načrtu pa bi se pri stavbah, ki pridejo pred dovršitvijo na boben, vsebina zemljiške knjige še najmanj vpoštevala.

»Platforma«, na kateri se giblje načrt, sicer ni njegova iznajdba. Baš s tisto mislijo preloma prioritetnega načela se je operiralo — ne glede na določbe glede prednostne zastavne pravice za davščine in prenosnino pri nepremičninah — tudi že pri uredbi zadev glede melioracijskih rent, glede stroškov komasacije, glede odškodnine za zasilne poti, glede stroškov za zboljšanje planin i. t. d. Ali vse to so vendar le izjeme od pravila in se tičejo čisto posebnih vrst terjatev, njihova višina znaša redno le kak vlomek cele vrednosti zemljišča. Pri stavbenih terjativah je to pač drugače. Vsota njih zneskov presega vedno vrednost stavbišča, stavbene terjatve so po velikih mestih najvsakdajnejša prikazen. Veselja za zidanje kažejo baš tisti podjetniki največ, ki so potrebni — kredita. Že stavišče si pridobe na up. Ko pa pride do graditve, naj bi se nakrat ne samo

tisti hipotekarji, ki imajo že od prej svoje terjatve na stavišču vknjižene, ampak tudi prejšnji lastnik stavišča, nahajali pred čisto novo situacijo: Kos papirja, vabilo, da naj zahtevajo v 14 dneh cenitev stavišča, naj jih prisili — ne glede na to, da so denar posodili na zemljišče, morda ne sluteč, da postane stavišče; ne glede na to, da so morda hipoteko podedovali — da morajo storiti gotove korake, če nočejo izgubiti svojih dobrih pravic. Tisti kos papirja jim jemlje vsako možnost, da bi se za svojo slabo locirano terjatev kedaj s prirastkom vrednosti zemljišča okoristili. Taka uredba bi pač uničila živelj kreditnih razmer! Nič boljše ne bi bilo s stavbenim kreditom, torej s kvasom stavbeništva. Mnogo se na doslejšnjih predlogih načrta zaradi izvoljenega sistema ne bo dalo spreminjati, in kar bo strogih določb ostalo, bo dovolj, da spridi dajalcem denarja veselje do kreditiranja.

Z matematično gotovostjo je lahko torej prorokovati poslabšanje kreditnih razmer sploh, in v stavbeništvu posebej. To pa bo stavbeno delovanje brez dvoma silno otežkočilo in stavbeni obrtniki, ki si žele tako nujno privilegiranega varstva svojih zahtevkov za sodelovanje pri stavbah, utegnejo sicer uteči Charibdi nekake nesigurnosti svojih terjatev, pa zapadejo Scylli — brezposelnosti.

Seveda bi se dalo po načrtu graditi s 25% varnostno kavcijo, ki bi nudila stavbenim obrtnikom — pa tudi samo tem! — vsekakor relativno varnost. Ali tak načrt stavbarjenja bo prijal prav malo podjetnikom, in prav lahko se pripeti, da se pod novim zakonom, če se načrt uzakoni, polasti stavbeništva — véliki kapital. Za Nemčijo vsaj so zelo večši strokovnjaki že prorokovali take razmere. To pa bi še le prav pomenilo grob — samostojnosti stavbenih obrtnikov; postati bi pač morali uslužbenci velikih kapitalistov.

Peršpektiva razmer se nam, če načrt postane zakon, s stališča politike za srednje stanove ne vidi zdrava. Vladna predloga določa pač ravno iz tega razloga — sledeč zakonu za Nemčijo — da naj stopi sklenjeni zakon še-le na zahtevo udeleženih krogov v dejansko veljavo. Varstvo stavbenih terjatev po hipoteki v povrstnem redu stavbnega zaznamka bode možno še-le, ako se ustanove stavbni denarni uradi — po občinah, pa tudi uveljavljanje nostne kavcije, bode se dalo izvesti le po privolitvi trgovskih in tistega dela zakona za-se, ki se tiče graditve ob založbi 25% varobrnih zbornic. Zakon sam naj postane torej nekak »ballon d'essai«:

Obrtniki, eto varstva, ki se vam more dati v najboljšem slučaju; ako vam je prav, poslušite se ga!

Ta pot se mi ne zdi prava. Zakonodajstvo je enotna volja predstaviteljev vseh stanov. Ako se prime enega člena celokupnega organizma, enega stanu, težka bolezen, recimo prisad, — ali je primera uporabna, to se še le vpraša! — onda ne sme ta člen sam odločevati, ali naj se prisad izžge; odločitev pritoja vrhovni volji celokupnega državnega organizma, legislativi. Ta naj zadevo reši sama, tako kakor zahtevajo to skupni interesi vseh stanov.

Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) Slučaj izločitve pravde zaradi patentne pravice: 1.) Kolizija patentne in izvršbene pravice na posameznem patentnem predmetu. 2.) V (vsaki, zlasti) izvršbeni prodaji patentnega predmeta je udeležen znak »obratoma« §-a 8 pat. z. 3.) Patentni izdelek ne vsebuje le delovne moči in gradiva izdelovalatelja, temveč tudi pravice patentnega imetnika po §§-ih 8 in 23 pat. z. — torej materijalno, zoper vsakogar uveljavljeno pravico. 4.) Ta pravica patentnega imetnika je kršena po izvršbi na patentni predmet in daje patentnemu imetniku pravico k izločitveni tožbi po §-u 37 izvrš. r.

Zahtevajoči upniki A, B, C in D so dosegli zoper svojega dolžnika zavezanca F-a izvršbo z rubežem in prodajo premičnin, med njimi pa tudi treh patentovanih strojev, katere je zavezanec F brez začasnega naročila patentnega imetnika (prvotno je bilo več soimetnikov) izdelal, ker mu je bilo izdelovanje več patentnih strojev obenem — priročneje in koristneje.

Patentni imenik G. je vložil pri c. kr. okr. sodišču v Ljubljani zoper vse navedene zaht. upnike, kakor tudi zoper zavezanca, ki je trdil, da so upniki upravičeni k izvršbi na patentne stroje, izločitveno tožbo, in je stavil poleg glavnega tožbenega zahtevka tudi še nadomestni tožbeni zahtev, da se izvršba na navedene patentne stroje utesni, da se smejo zarubljeni stroji na dražbi prodati le s pri-

držkom, da jih prevzame vsak izdražitelj nekvarno patentnim pravicam patentnega imetnika, namreč s pridržkom, da jih sme samo patentni imetnik v zmislu patentnih listin obratoma izdelovati, v promet spravljati, prodajati in uporabljati.

Toženka A je priznala tožbeni zahtevek, zahtevala pa stroške.

Toženci B, C, D so ugovarjali tudi formalno nepristojnosti sodišča iz razloga vrednosti spornega predmeta (najmanj 4000 K).

C. kr. okr. sodišče v Ljubljani je s sodbo 28. marca 1911 C V 1/11-9 ugodilo tožbenemu zahtevku tako: 1.) da je toženka A dolžna plačati tožniku G. odmerjene pravdne stroške; 2.) da so ostali toženci dolžni pripoznati, da je njih izvršba glede v rubežnem zapisniku zaznamovanih strojev za izdelovanje papirnih vrečic nedopustna in da so toženci dolžni povrniti tožniku G. pravdne stroške; 3.) da se ugovor tožencev B, C in D glede nepristojnosti sodišča iz razloga vrednosti spornega predmeta kot neutemeljen zavrne; 4.) da razsojevanje o nadomestnem tožbenem zahtevku odpade, ker je brezpredmetno.

Razlogi.

Ad 3. Ugovor tožencev zaradi nepristojnosti pozvanega sodišča je neutemeljen, ker tožnik ugotavlja na predmetnih strojih kot izvršbenih predmetih izločitvene pravice, ki delajo opravo izvršbe nedopustno. Predmetna izločitvena tožba se je vložila po začetku — torej tekom izvršbene oprave, in je v takem slučaju izključno pristojno izvršilno — torej pozvano sodišče ne glede na sicer v zakonu določene podsodnosti iz razloga posebne stvarnosti ali večje vrednosti. (§§ 37³, 17² i. r.)

Neutemeljen bi bil ugovor nepristojnosti tudi, če bi bilo to tožbo smatrati samo za ugotovitveno v zmislu §-a 258. izvrš. r., s katero se ne zahteva, kakor tukaj, pripoznanje, da je izvršba nedopustna — ampak samo ugotovitev zastavne ali prednostne pravice, kajti tudi v tem slučaju določa zakon izključno pristojnost izvršilnega sodišča — po začetku izvršbene oprave.

Ad 2. Ne glede na kakovost uveljavljene izločitvene pravice bi bilo tožbeni zahtevek stvarno zavrniti, če bi bili toženci dokazali, da jim je tožnik dovolil izvršbo na izločevane stroje, o d r e k š i se pravnoveljavno svojim izločitvenim pravicam; takega tožnikovega

privoljenja, odnosno take tožnikove odreke pa toženci nikakor niso dokazali.

S pričujočo tožbo izločuje tožnik po izvršbi tožencev zasežene stroje na podlagi patentnih pravic, pristoječih mu iz patentnih listin z dne 3. marca 1907 št. 28.233 in z dne 1. maja 1908 št. 33.561; toženci bi morali torej za slučaj, da imajo tožnikove patentne pravice res izločitveno moč, dokazati, da se je tožnik pravnoveljavno odrekel le-tem svojim pravicam, ta dokaz pa se jim ni posrečil. (Sledi daljša ocena tozadevnih dokazil.)

Patentna pravica je v zmislu §-a 13. pat. z. enotna pravica, zato je v njeno zaščito upravičen na zunaj vsak soimetnik v celem obsegu §-a 8. pot. z., in se posamezni deležnik more odreči svoji pravici samo na znotraj, to je na korist soimetnikov, nikakor pa ne na korist drugih, in zakon v §-u 13³ izrečno omejuje pravico, dovoljevati uporabo iznajdbe tretjim osebam, na soglasje vseh soimetnikov; iz tega razloga bi bila torej resna dovolitev tožnikova, ki ni popolnoma nič dokazana, za izvršbo na korist B-u. brez veljave, ker sta takrat bila patentna upravičenca E. M. in tožnik G. še do dne 14. oktobra 1910, kar izhaja nedvomno iz svedoštva drja. E-ja.

Kar se tiče presoje o pravni moči in pravnem obsegu tožnikovih patentnih pravic zlasti v tem oziru, ali te pravice izključujejo izvršbo tožencev in jo delajo nedopustno, je preudariti nastopno:

a) Po §-u 8. pat. z. je patentni imetnik izključno upravičen, predmet iznajdbe obrtoma izdelovati, spravljati v promet, prodajati ali uporabljati.

Pomen patentnih pravic se osredotočuje predvsem v njih gospodarski nedotakljivosti in važnosti, in zakon ščiti patentno, v svoje varstvo prevzeto pravico, v popolni meri, tako, da se brez soglasnega dovoljenja vseh soimetnikov ne sme okoriščati z uporabo patentovanih predmetov nikdo drugi. Brez volje in soglasja vseh patentnih imetnikov je torej izključeno vsako pravnoveljavno izkoriščanje patentnih predmetov in zlasti njih pridobitev.

Dopustnost take pridobitve prisilnim potom izvršbe bi se mogla naslanjati samo na posebni »ad hoc« sposobni izvršbeni naslov zoper poedinca-imetnika ali zoper skupnost imetnikov, nikoli pa ne na izvršbeni naslov zoper druge, k imetnikom ne spadajoče osebe, sicer bi bila zakonita zaščita patentnih imetnikov brez dejanskega pomena.

V le-tem slučaju niso sicer prikrajševane patentne pravice imetnikov na izdelovanje patentovanih predmetov, pač pa pravice na poedinem patentovanem predmetu. Te pravice niso zgolj zastavne ali sicer prednostne v zmislu §-a 258 izvrš. r., kakoršne se nanašajo samo na razmerni del vrednosti kakega predmeta. Patentne pravice pa obsegajo in zasegajo ves predmet in zato izključujejo tujo pridobitev brez pridobitvenega naslova zoper imetnike.

Izključitev tuje nedovoljene uporabe in pridobitve patentovanega predmeta pa dosledno izključuje zlasti tudi dopustnost razdiranja patentovanih predmetov v svrhu izločitve in prodaje posameznih nepatentovanih delov; kajti s tem bi se ravno dejansko kršila zakonito zajamčena nedeljiva samobitnost in vrednost patentne pravice in predmeta samega, in ta nedopustnost je glavna posledica enotnosti in izključnosti patentne pravice.

Z izločevanjem in posebno razprodajo posameznih nepatentiranih, glede na posebno mero in tehniko za druge svrhe neporabnih in zato brez vrednih delov (staro železo), bi se patentovani predmet gospodarsko uničeval. Ob vrednost bi prišli tudi izločeni patentovani deli in s tem prikrajševale pravice patentnih imetnikov do izključnega izkoriščanja in uporabe; zato je tako izločevanje nedopustno in tozadevna ponudba toženca B-a brezpredmetna.

Predmetna patentna pravica tožnikova pa se kar nič ne tiče in kar nič ne ovira pravic toženca izdelovalatelja F-a iz morebitnega obligatornega ali kakega drugega (§ 1035. o. d. z. itd.) razmerja in zaseganja teh pravic po njegovih upnikih.

V dogmatičnem oziru ugovarjajo toženci zoper nedopustnost izvršbe, ker domnevno tožniku ne pristoja nikaka stvarna pravica. Toda so stvarne pravice, kakor ravno v zmislu §-a 258. i. r. pozivana (zastavna) stvarna pravica, ki izvršbe ne izključujejo, marveč brez škode obdržujejo svojo veljavo tudi poleg drugih izvršenih pravic. So pa zopet druge stvarne pravice (kakor lastninska, zadržna, publicijanska (boliša pravica), ki izključujejo tuje pravice poleg sebe, ali vsaj slabšo tujo pravico, ker bi se sicer kršila njih bistvenost. Stvarne pravice so del takozvanih absolutnih pravic, katere ščiti zakon zoper vsakega tretjega, in ne samo zoper poedinca-obvezanca, kakor pri navadnih pogodbenih obveznostih.

Ker pa pristoja po §-u 8 pat. z. patentnemu imetniku že navedena izključna pravica, je s tem izdana prepoved kršitve zoper

vsakega tretjega, in torej spada patentna pravica med absolutne pravice.

Pri stvarnih pravicah se je že izkazalo, da nekatere izključujejo vsako drugo pravico poleg sebe, druge pa ne.

V le-tem slučaju so toženci pridobili na predmetnih strojih rubežne, to je izvršbene zastavne pravice, katere pa vsebujejo zlasti pravico do prodaje predmeta in doplačila iz predmeta, torej pravico odtujitve dosedanjemu upravičencu (§ 461 o. d. z.) in so v tem zmislu toženci deloma že dosegli dovolitev izvršbene prodaje. Taka prodaja bi torej vodila do pridobitve patentovanih strojev na korist tretjim osebam (izdražiteljem) brez volje in zoper voljo patentnih imetnikov, kar pa § 8 pat. z. zabranjuje. Patentna pravica je izključevalna absolutna pravica in so torej predmetne izvršbe tožencev nedopustne.

Ker je po §-u 13³ pat. z. upravičen vsak patentni imetnik k tožbi zaradi kršitve patentnih pravic, zato je tudi neutemeljen ugovor tožencev, da tožnik ob času rubeža ni bil samoimetnik; enako neutemeljen, odnosno celo brezpredmeten je ugovor, da so toženci pridobili rubež v dobri veri — dasi so vsem bile znane patentne pravice, kajti taka dobra ali nedobra vera tukaj ne pride sploh nič v poštev, ampak samo dejstveno zaseganje pravic tretjih oseb.

Kar zadeva končno toženca zavezanca F-a, je tožba zoper njega kot zavezanca v zakonu utemeljena v obče (§ 37³ izvrš. r.), vendar je v posameznem slučaju treba, da je zavezanec dal za tožbo upravičen povod. Tak povod zoper toženca F-a pa je tu, ker ta toženec izrečno smatra in zatrjuje, da je izvršba na korist njegovim upnikom opravičena, in je s tem tudi izkazana potreba in upravičenost tožbe zoper njega.

Kar se tiče stroškov, je bilo tožnikov zahtevk, da se nerazdelno obsodijo obtoženci v povračilo zavrniti, ker nerazdelna zveza tukaj ni utemeljena niti v zakonu niti v pogodbi, niti v naravi stvari same, marveč je izvršba tožencev na isti predmet, druga od druge stvarno in časovno neodvisna — in je torej njih zveza le slučajna, zato imajo toženci skupne stroške trpeti po enakih delih, in vsak svoje posebne stroške posebej. (§-a 41, 46 c. pr. r.) Vkljub tej zavrnitvi pa je bilo naložiti tožencem vse stroške, ker odbiti zahtevk nerazdelnosti sicer pri povzročitvi stroškov ne pride v poštev. (§ 43² c. pr. r.) Glede G. P. ad 1. je povzročitev stroškov dokazana

po pričevanju drja. H-a in stvarnem položaju, zlasti glede na to, da je tožnik bil obveščen o ustavitvi izvršbe šele 12. januarja 1911.

c) Končno je še omeniti, da je pravni razlog za nedopustnost izvršbe, kakor se je izvajalo, lahko različen, kot tak ne spada v tožbeni zahtevek in je torej ugovor dotičnih tožencev zoper domnevno premembo tožbenega zahtevka neutemeljen, pa tudi sicer bi v zmišlu §-a 235 c. pr. r. bil brez vpliva, ker se ž njim ni razprava obtežila ali zavlekla, ampak nasprotno se je olajšala.

Priziv je vložil samo toženec D. in je c. kr. dež. prizivno sodišče v Ljubljani s sodbo 19. septembra 1911 Bc III 117/11-4 izpodbijano sodbo spremenilo in tožbeni zahtevek, tudi nadomestno zavrnilo.

Razlogi.

Po §-u 37 izvrš. r. sme se zoper izvršbo s tožbo upreti, kdor trdi, da ima na predmetu, zadetem po izvršbi ali na kakem njegovem delu pravico, ki bi ne dopuščala oprave izvršbe. Taka zasebna pravica pa je le ona, ki izključuje last zavezančevu. Zasebne zahteve tretjih, ki v njih uveljavljanju ni trditve, da izvršbeni predmet ni last izvršenčeva, ne morejo utemeljevati uporne tožbe.

Patentna pravica daje patentnemu imetniku i pozitivno pravico izdelovanja, razpečavanja, uporabljanja iznajdbenega predmeta, i negativno pravico izključevanja tretjih oseb od takih dejanj, ako ta dejanja preidejo v industrijalno izkoriščanje. To izraža zakon z dne 11. januarja 1897 št. 30 drž. zak. v §§ 8 in 95 z besedo »obratoma«.

Izkoriščanje pa se vrši obratoma, ako temelji na gospodarskem delovanju, ki je urejeno po enotnem načrtu in se da ponavljati. Vsled te omejitve patentnih pravic je torej prosto dana vsaka uporaba iznajdbe za osebne, domače in poučne svrhe. (Miterijalije k §-u 8 pat. z.)

Iz tega pa izhaja, da tožnik kot patentni imetnik na strojih, izdelanih z njegovo vednostjo, oziroma po njegovem naročilu, katerih pa še ni prevzel, nima nobenih absolutnih, zavezančevu last izključujočih in zato izvršbo ovirajočih pravic Dalje pa ni moči trditi, da je uvedba po tožencu kako industrijalno izkoriščanje, ker nima drugega namena, nego dosego plačila iz izkupila za stroje.

Da patentni imetnik nima nikakih pravic na iznajdbenem predmetu samem, kaže tudi določba §-a 96 pat. zak., ki točno navaja, kaj sme patentni imetnik s tožbo zahtevati, ako se izvrši poseg v njegove patentne pravice. K tem zahtevam pa ne spada niti zahteva na priznanje lastninske pravice, niti na izročitev iznajdbenih predmetov.

S tem, da je prvi sodnik priznal tožniku pravico do uporne tožbe, je torej stvar pravno napačno presodil, vsled česar je bilo prizivu ugoditi in tožbeni zahtevek zavrniti.

Zavrniti pa je bilo tudi nadomestni tožbeni zahtevek iz istih razlogov, ker ga je smatrati le za nekak utešnjen izločitven zahtevek, sicer pa se z njim ne zahteva nič drugega, kakor to, kar patentni zakon (§ 8) sam določa v korist patentnim imetnikom.

C. kr. vrhovno sodišče je z odločbo 16. aprila 1912 R VI 578/11 reviziji tožnika ugodilo, izpodbijano sodbo predrugajlo in v zadevi D-a obnovilo odločbo prve stopinje.

Razlogi.

Odločba prizivnega sodišča temelji bistveno v uvaževanju, da tožniku na podlagi patenta glede izvršbeno zaseženih strojev ne pristojata taka pravica, ki dela izvršbo nedopustno, ker po tožnikovi patentni pravici ni razveljavljena zavezančeva, na strojih mu pristojča lastninska pravica, ki je predmet izvršbe.

Po pravici uveljavlja revizija, da je naziranje prizivnega sodišča pravnopomotno. Za temeljito razsojo spornega pravnega razmerja je treba presoje celotnega stvarnega in pravnega položaja, izločevanje zgolj posameznih elementov, kakor je storilo prizivno sodišče, ne dopušča popolne presoje.

Glasom izvršenih spisov je za terjatev toženca D-a pod tek. št. 44 zarubljen avtomatični stroj za izdelovanje papirnih vrečic, delajoč od valeka, pod tek. št. 45, avtomatični stroj za izdelovanje papirnih vrečic, delajoč od valeka, in pod tek. št. 62 takozvani stroj za izdelovanje lekarničnih vrečic.

Ugotovljeno je, da je te stroje izdelal zavezanec F. po naročilu, odnosno z vednostjo tožnikovo.

Iz ugotovitev izhaja nadalje, da zavezanec F. nima nikake dopustnice (licence) za uporabo tožnikove patentovane iznajdbe. Tudi ni dvoma, da so po popisu v rubežnem zapisniku predmet rubeža in izvršbe stroji kot celota, torej všteti dele, po katerih imajo značaj patentovane iznajdbe, kajti v slučaju izločitve značilnih delov bi nehala samobitnost strojev kot takih, kakor so bili zarubljeni, namreč kot stroji za izdelovanje papirnih vrečic. Preostal bi samo prazen obod brez gospodarstvenega samosmotra in če je (sotoženec) B. tekom spornega postopanja izjavil, da je pripravljen kupiti stroje tudi po izločitvi patentovanih delov, se tej izjavi ne more pripisovati merodajnost, ker je namreč ne glede na neobveznost izjave izhajati od tod, da tvorijo stroji predmet prodaje, kakor so bili popisani in zarubljeni. V prodaji pa je najti oni moment, v katerem so vteleseni predpogoji za pravokršno poseganje v patentno pravo.

Stvari ne izpremeni dejstvo, da je prodaja izvršbena. Izvršbena prodaja se razločuje od neizvršbene samo po obliki, a v jurističnem uspehu, v učinku sta obe bistveno enaki. Odločilni pomen tiči le v dejstvu prodaje patentovanega stroja; kako ga bo uporabljal morebitni kupec, je postransko. Le-ta okolnost bi bila važna le tedaj, če bi šlo za vprašanje, ali ne posega tudi kupec po načinu uporabe strojev v patentne pravice. Prodaja kake stvari ni nič drugega, kakor njeno razpečanje, pri patentovanih iznajdbah torej udelestvovanje pravice, ki pristojata po §-u 8 zakona 11. januarja 1897 št. 30 d. z. samo imetniku patenta.

Da se vrši prodaja prisilno, ne premenjuje na tem ničesar. Če je po §-u 8 cit. zakona imetnik patenta izključno upravičen, predmet iznajdbe spravljati v promet in razpečavati, in če § 96 istega zakona zasigura pravno zaščito zoper vsako kršitev njegovih patentnih pravic, mora se po vseh teh izvajanjih priti do zaključka, da vsebuje prodaja strojev, in naj bi se prodaja izvršila tudi prisilno, kršitev patentnih pravic, katero zabraniti je imetnik patenta zakonito upravičen.

Drugačna presoja stvari bi nasprotovala duhu patentnega zakona in imela za posledico, da bi patentne pravice po okolištilih prišle ob vso vrednost, če bi se na primer spravilo celo skladišče patentovanih strojev, izdelanih vsled naročila patentnega imetnika v

izvršbeno prodajo in bi stroji bili določeni samo za osebne in znanstvene smotre.

Zakon res sicer zahteva, da se predmet iznajdbe »o b r a - t o m a« izdeluje, spravlja v promet, razpečava ali uporablja.

Toda ni dvoma, da je v prisilni prodaji, kakor v odplatni izročitvi stvari najboljšemu ponudniku udejstven znak »o b r a t o m a«, zlasti v le-tem slučaju, ko gre za razpečavanje treh strojev, in z ozirom na smoter, za katerega so napravljeni, namreč za izdelovanje papirnih vrečic. Dejstvo, da prodaja še ni izvršena, ne moti, ker je prodaja vsled izvršbe po 2. naslovu I. oddelka izvrš. reda pogojna in je tedaj tudi računiti s prodajo, kakor z danim dejstvom.

P o s n e t e k iz pričujočih izvajanj je nastopen: Prodaja strojev izvršilnim potom ni dopustna, če je pa temu tako, onda je smatrati tudi, da je izvršba na stroje, katere učinek in končni smoter gre na prodajo zarubljenih reči, nedopustna, ker se s prodajo spravljajo stroji obratoma v promet, ta pravica pa spada po §-u 8. patent. zak. v izključno pravno oblast patentnega imetnika. Kakor hitro pa je to tako, onda je tožniku kot imetniku patenta pripoznavati tožbeno pravico po §-u 37 izvrš. r., zakaj v izdelku, izdelanem po zmislu patenta ni vsebovana samo delovna moč in gradivo izdelovatelja, marveč tudi pravica patentnega imetnika po §-u 8, odnosno §-u 23 pat. zakona, torej materialna, zoper vsakega tretjega uveljavna pravica, a ta pravica je kršena po izvršbi. Ali so pa po cenitvi pravice izdelovatelja presežne, je brez pomena, zlasti ker je zaht. upniku prosto, da zaseže pravice zavezanca F-a zoper tožnika iz naročitve.

Iz teh razlogov je bilo reviziji ugoditi in prvosodno sodbo obnoviti.

Z ozirom na ta uspeh odpadejo izvajanja o nadomestnem tožbenem zahtevku.

Dr. Fr. Mohorič.

b) Zavarovalnica proti požarnim škodam ni obvezana plačati nastale škode, če ob času škode, nastale po požaru, ni plačana zavarovalna premija in če zavarovanec ni prosil za odlog plačila, odnosno mu odlog ni bil dovoljen. Kot tak odlog ni smatrati odvetnikovega opomina na plačilo tekom 8 dni ogibom tožbe.

Posestnik A. (tožnik) je zavaroval hišo, mrvo in vino s posodo za 800 K pri »Vzajemni zavarovalnici proti požarnim škodam« B (toženki). Zavarovalna premija je bila plačljiva vsako leto dne 22. septembra. Za leto 1911 zavarovalnina še ni bila plačana, ko so dne 29. oktobra 1911 pogoreli vsi zavarovani predmeti.

Zavarovalnica je, še predno je dobila od svojega poverjenika naznanilo, da je tožniku posestvo s pritiklinami pogorelo — naznanilo ji je došlo 1. novembra 1911 — s pismom z dne 31. oktobra 1911 po svojem odvetniku terjala od tožnika, da naj plača zavarovalnino tekom 8 dni, ker bi se sicer iztožila. Na to je tožnik dne 6. novembra 1911 zavarovalnici poslal zavarovalnino, ki jo je pa vrnila in končno ker jo tudi tožnik ni hotel sprejeti, dala v sodno hrambo.

Ugotovilo se je tekom pravde, da zavarovanec toženke ni prosil za odlog plačila in da ga od te tudi dobil ni. Na dejstvo, da je plačal tožnik premijo pred pretekom v pismu z dne 31. oktobra 1911 mu dovoljenega roka, oprti tožbeni zahtevek na plačilo odškodnine v znesku 800 K, so vse tri instance zavrnille.

Prizivno sodišče v Lj. navaja v sodbi z dne 29. februarja 1912 opr. št. Bc III 41/12 v bistvu naslednje razloge:

Po §-u 55 točka 12 predzadnji odstavek toženkinih pravil je izrecno določeno, da ostane tožena zavezana za povračilo škode v zmislu pravil le tedaj, če prosi zavarovanec za dovolitev roku in se mu rok na prošnjo dovoli. O takem roku pa, ki naj bi bil tožniku z opominom z dne 31. oktobra podeljen in ki bi imel to posledico, da je toženka zavezana plačati odškodnino, akoravno zastala premija ni poravnana, ne more biti govora, ker je prvi sodnik ugotovil — kar ni izpodbijano — da tožnik ni prosil podaljšanja roku in se mu zaraditega tak rok tudi ni podelil. Rok, ki se da zgolj o priliki opomina plačila, pa ni tak konvencionalen rok in tudi nima navedene posledice. Nasprotno je v §-u 55. točka 13 prvi odstavek pravil in točka 20 f) izrecno določeno, da toženka nima nikake obveze od

dneva dospelosti premije pa do nje plačila; le če premijo vtoži, ima toženka odgovornost od dneva tožbe dalje.

Razlogi sodbe vrhovnega sodišča z dne 24. aprila 1912 opr. šte. Rv VI 210/12-1 so:

Zavarovalna pogodba se je sklenila temeljem toženkinih pravil, česar tožnik ne taji. Pravila je torej smatrati za del zavarovalne pogodbe; pravila so merodajna za presojo pravic in dolžnosti iz pogodbe.

Če je torej ugotovljeno, da tožnik dne 22. septembra 1911 zapale premije ob roku ni plačal in da tožena zavarovalnica plačilnega odloga ni dovolila, se temeljem §-a 55 točka 12 odstavki 4 in 5, točka 13 odstavek 1. ter točka 20 f) ne more dvomiti, da tožena ni zavezana plačati zavarovalnine.

Pripomba opominjevalnega pisma z dne 31. oktobra 1911, da je zavarovalno premijo plačati tekoni 8 dni ogibom tožbe, pač nima pomena, da se je dovolil plačilni odlog, kakor izvaja povsem pravilno prizivno sodišče, — kajti odlog je odvisen po odstavku 4 od tega, da je zavarovanec prosil za odlog in da je zavarovalnica na to prošnjo ta odlog dovolila. Da je plačati v 8 dneh, je v zvezi zgolj z zapretno tožbo in ima le ta pomen, da se vloži tožba, če v tem roku ne bi bilo plačila.

Trditev v reviziji, da je nemoralno z ene strani siliti na plačilo premije, z druge pa odklanjati obvezo za plačilo zavarovalnine, prezre bistvo zavarovalne pogodbe, ki tiči v tem, da se za določeno ceno prevzame nevarnost škode, ki zadene zavarovanca brez lastne krivde, in da je plačilo premije pogoj, od katerega zavisi izpolnitev pogodbe, namreč plačilo zavarovalnine. Opomin za plačilo še ni plačilo. Šele tedaj je zavarovanec izpolnil pogodbeno dolžnost, če je na opomin plačal premijo pred nastalo škodo, in sme zahtevati, da tudi zavarovalnica izpolni pogodbeno dolžnost. V tem oziru so pravila vrhu tega še obsežnejša, če v točki 13 odst. 2 določajo, da je vloženo tožbo smatrati kakor izvršeno plačilo.

Neumevno je, da predbaciva pritožba toženki nemoralno in nepošteno postopanje; pregrešil se je v tem oziru le tožnik, ker je zlorabil pred naznanjenim požarom izdano opominjevalno pismo z dne 31. oktobra 1911 vedoč, da ob čau požara premija še ni bila plačana in da je izgubil pravico do zavarovalnine, — in v namenu, da dobi z navidezno pravico zavarovalnino.

B. B.

Književna poročila.

Prof. Dr. Sommer: Vergleich der deutschen und oesterreichischen Strafgesetzbücher, sowie der Vorentwürfe für die neuen Strafgesetzbücher in Deutschland und Oesterreich vom psychiatrischen Standpunkt. Halle a. S. Carl Machold 1911.

Moderno kazensko zakonodajstvo ne more in ne sme prezreti mnenja — psihiatrov. Kjer gre za ustanovitev sestavnih elementov razsodnosti, priznati jim je odločilno besedo. Pisatelju nakazane knjižice, ki je vodja psihiatrične klinike v Giessenu na Nemškem, gre tudi izboren sloves kriminalnega psihologa. Naši avstrijski psihiatri in psihologi — Wagner pl. Jauregg, Bertze, Fritsch, pl. Söldner, Stöhr i. dr. — so izpregovorili v avstrijski kriminalistični združbi (ÖKV) o avstrijskem prednačrtu; njih kritika je bila kaj ugodna. Ali tudi Sommer se izraža laskavo o našem prednačrtu, da, v inarsikaterih ozirih mu daje, kakor bomo videli, prednost pred nemškim. Seveda želi tupatam sprememb pri obeh, in sicer tako, da bi določbe obeh postale — enake.

Delo si je pisatelj razporedil na osem poglavij. Najprej govori o ključbi kaznjivosti vsled duševne bolezni. S psihiatričnega stališča pobija formulo §-a 63. nemškega prednačrta, da naj se ne kaznuje, kdor je za časa dejanja tako na duhu bolan, bebast (blödsinnig) ali nezavesten, da ob storitvi prosta določitev volje ni bila možna. Docela odklanja izraz „bebast“, češ, da ni znanstven; bebast je le del bolezni na duhu, največkrat primarna slaboumnost (dementia praecox). Čisto odveč smatra pristavek o prosti določitvi volje, češ, da sloni na metafizični hipotezi, ki utegne povzročiti same zmede. Pravilnejše se mu zdi razločevanje v avstrijskem prednačrtu §-a 3.: motitev uma, slaboumnost in motitev zavesti, ki jemlje zmožnost, izprevideti nepravo dejanja in določiti svojo voljo temu izprevidu primerno. Zadnji pristavek označuje sicer, da je empirično-psihologično pravilen, vendar mu oporeka, da izraža le nekaj simptomov bolezni. Po Sommerjevem mnenju bi bilo najbolje, da se izpusti i v nemškem i v avstrijskem zakoniku vsak pristavek o določitvi proste volje.

Glede zmanjšane razsodilne zmožnosti poudarja Sommer, da je naš preko sto let stari kazenski zakonik določbe veliko bolje pogodil, kakor pa v Nemčiji veljajoči. Zanimivo je, da smatra Sommer nemški izraz „geminderte Zurechnungsfähigkeit“ za jezikovno čisto pogrešen; „zurechnen“ pomenja — delavnost sodnika in le vsled popolnoma nelogične zamenjave subjekta in objekta je — mogel preiti izraz na storilca! Govoriti bi bilo le o gotovi vrsti slabotnosti na duhu (Geistesschwäche), pa ne vselej. Ni vse, kar se pojmi pod slučajni slabotnosti duha t. zv. zmanjšana razsodna zmožnost. En del teh slučajev spada pač nekako v sredino med boleznimi na duhu in med duševno zdravost, drugi del slučajev pa ni nič drugega, nego skupina olajšalnih okolnosti v smislu §-a 46. avstr. k. z. S temi zadnjimi slučajmi se ni baviti s psihiatričnega stališča, dasi je povsem opravičeno, da se manj težko kaznujejo. Ker pisatelj predlaga, da se naj črta v §-u 63. nemškega in v §-u 3. avstrijskega prednačrta stavek, govoreč o prosti določitvi volje, meni, da naj se glede zmanjšane raz-

sodne zmožnosti le v posebnem paragrafu določi, da se sme izreči manjša kazen, ako se značijo gotovi psihični momenti za olajševalne okoliščnosti.

Glede ravnanja z mladostniki konstatuje Sommer z zadovoljstvom precejšnje soglasje določeb nemškega (§§ 68 do 70) in avstrijskega prednačrta (§§ 5, 6); svetuje pa, da naj se v nemškem rajše operira, kakor to stori avstrijski, s pojmom „zaostalega razvoja in nedostajanja duševne godnosti“, nego li s pojmom „za spoznanje kaznjivosti potrebna uvidnost“.

V določbah obeh prednačrtov glede ravnanja z alkoholisti vidi Sommer vedno krepkejšo prodiranje ideje, da naj stopi namesto posameznega kaznovanja metoda splošne obrane pred individui ali skupinami individuvov, nagnjenih k prelamljanju zakonov. To pa mu ni opozicija zoper obstoječo kazensko pravo, marveč le postulat utesnitve osebne prostosti socialno kvarnih elementov človeške družbe. Ta tendenca se pri obeh prednačrtih krepko izraža, pisatelj ji želi tudi enotnega uresničenja.

V ostalih poglavjih o gluhonemih, o homoseksualnih in drugih npravnstvenih zločinih, nadalje o varstvu na duhu bolnih in mladostnikov zoper kaznjiva dejanja skuša pisatelj takisto pripraviti pot za enotne zakonske določbe.

Pisateljevemu načelnemu stremljenju pač ni kaj oporekati. Zahteva enotnosti določeb glede razsodnosti in, kar jih je s to v zvezi, je pač udejstvovanje prepričanja, da more biti psihiatrična znanost le ena, kakor je le ena tudi — resnica.

Dr. M. D.

Razne vesti.

V Ljubljani, dne 15. junija 1912.

— (Kronika društva „Pravnika“.) Dne 10. t. m. je imel odbor svojo sejo, na kateri je predsednik najprvo poročal o zapuščinski razpravi po r. dru. Volčiču in o pravniških knjigah, katere je pokojnik društvu volil. Glede na nejasni položaj zapuščine je odbor sklenil, da za sedaj društvo ne zahteva izročitve volila. Nadalje je odbor vobče sklepal o nagrobnem spomeniku dru. Volčiču, ki je zanj doslej došlo blizu 800 K prispevkov. G. blagajnik je poročal o stanju društvene blagajne, osobito da je zadnji čas bilo plačanih mnogo zaostalih društvenin, odnosno naročnin. Na novo so pristopiti člani: akad. društvo „Adrija“ v Gorici, g. dež. sod. svetnik B. Bežek v Ljubljani, g. odvetnik dr. Fr. Frlan v Ljubljani, g. odvetnik dr. K. Podgornik v Gorici, g. odv. kandidat dr. Al. Vrtačnik v Ljubljani. — Društvo se je po svojem predsedniku udeležilo slavnostne petdesetletnice „društva zdravnikov na Kranjskem“ dne 23. pr. m.

— (Predsednik okrožnega sodišča v Novem mestu) gospod Fr. Trenz je stopil prostovoljno v pokoj in dobil tem povodom naslov in značaj

dvornega svetnika. Simpatije, ki si jih je gospod dvorni svetnik pridobil kot vesten in ljudomil uradnik, kjerkoli je služboval, spremljajo ga v isti obilni meri v pokoj, ki naj ga uživa še mnogo let zdrav in zadovoljen!

— (Osebne vesti.) Imenovani so: Za deželnosodnega svetnika državnega pravdnika namestnik dr. Anton Rojic v Celju za Celje: za deželnosodnega svetnika in predstojnika okrajne sodnije: okrajni sodnik in sodni predstojnik Anton Mejač v Ribnici; za okrajne sodnike in sodne predstojnike: van Vrančič v Kamniku za Ilirsko Bistrico, Rudolf Röger v Konjicah za Konjice in dr. Robert Ogoreutz v Litiji za Cerknico; za okrajnega sodnika: okrajni sodnik in sodni predstojnik Valentin Levičnik v Cerknici in sodnik dr. Mirko vitez Grasselli v Ljubljani, oba za Ljubljano; za sodnike: avskutantje dr. Vladimir Golia za Mokronog, dr. Anton Stuhec za okrožje graškega višjega sodišča in Ernest Cham za Kočevje; za državne pravdnike: državni pravdnik dr. Anton Kremžar v Ljubljani za Novomesto in državnega pravdnika namestnik dr. Eduvard Pajnič v Ljubljani na svojem mestu; za državnega pravdnika namestnika: okrajni sodnik in sodni predstojnik dr. Jurij pl. Račič v Konjicah za Celje ter okrajni sodnik dr. Adolf Kaiser v Ljubljani za Ljubljano; za avskultante: praktikanta dr. Vladimir Trauner in Jakob Jerman. — Premeščeni so: deželnosodni svetnik in okrajni predstojnik Božidar Bežek iz Ilirske Bistrice v Ljubljano; sodniki: Fran Pernuš iz Litije v Kranj, Ernest Stöckl iz Kočevja v Ljubljano, Ivan Hutter iz Mokronoga v Litijo, Ivan Šinkovic iz Radovljice v Ljubljano, dr. Gottfried Mathiaschitsch iz Slov. Bistrice v Maribor, Herman Deu iz Konjic v Kočevje, dr. Karel Kurnik iz Št. Lenarta v Konjice in dr. Ivan Schoberleitner iz Radgone v Voitsberg. — Podeljen je naslov in značaj državnega pravdnika namestniku dr. Hermanu Neubergerju v Ljubljani. — Premembe v zaznamku izvedencev za zemljiške cenitve: Novo vpisana sta Viljem Putick, c.k. agrarski višji nadzornik v Ljubljani, kot izvedenec za cenitev večjih kmetijskih in gozdarskih nepremičnin in Henrik Kals, oblastno avtorizirani rudarski inženier v Ljubljani, kot izvedenec za cenitev zemljišč z rudniškimi obrati.

— (Umrli) je dne 25. pr. m. gosp. dr. Brenčič, odvetnik v Celju, v 55. letu svoje dobe. Pokojnik, tudi član društva „Pravnika“, je bil tako med svojimi tovariši kakor tudi v širših krogih jako priljubljen po svojem solidnem značaju. Čast njegovemu spominu!

— (Odvetniška zbornica kranjska) je imela dne 12. t. m. popoldne svoj redni občni zbor. Predsednik gosp. dr. Majaron se je v svojem nagovoru s toplimi besedami spominjal smrti zborničnega staroste, odvetnika dra. Janeza Mencingerja v Krškem in poudarjal odlične lastnosti, osobito pa vestnost in plemenitost, ki sta mu bili zvezdi-vodnici v njegovem nad 40 let izvrševanem odvetniškem poklicu. Ob občnem pritrevanju zborovalcev, ki so v znak sožalja vstali, je predsednik zagotavljal, da ostane dr. Mencingerjevo ime vedno v častnem spominu. Za zapisnikarja je bil določen g. dr. Žirovnik, za overovatelja pa gg. dr. Novak in Pirc.

Odbor je predložil poročilo o poslovanju v pretekli upravni dobi t. j. od konca majnika pr. l. do 1. junija t. l. Iz njega je bilo posneta, da je bilo predsedstvu, oziroma odboru rešiti 423 vlog. V odvetniški imenik sta bila na novo vpisana dva člana, dva sta bila tudi izbrisana, tako da je ostalo število odvetnikov isto, namreč 44, od teh 30 v Ljubljani, 14 pa izven Ljubljane. Odvetniških kandidatov je bilo vpisanih na novo 14, izbranih pa 7; sedaj jih je v praksi 49 in sicer 35 pri ljubljanskih odvetnikih, 14 pa na deželi, v primeri z lanskim letom 7 več. Zastopstvo revnih se je opravilo pri dež. sodišču ljubljanskem v 77 kazensko-pravnih slučajih, nadalje pri istem sodišču in pri okrožnem sodišču v Novem mestu v 58 civilnopravnih slučajih. Nadalje govori poročilo podrobno o stanovskih pritožbah in disciplinarnih slučajih, ki so se rešili v preteklem letu. Konečno omenja poročilo nekatere stanovske dogodke. Vse je občni zbor vzel odobruje na znanje.

Odbor je nadalje predložil zbornične račune s prejemki K 1404'48, z izdatki K 812'81, torej s preostankom K 591'67. Od tega se je na predlog g. dra. Kokalja odkazalo 300 K podporni zalogi, koja je izkazovala koncem upravnega leta K 1272'18 glavnice. Zbornični prispevek za l. 1912 se je določil z zneskom 20 K za vsakega člana.

Pri dopolnilnih volitvah so bili izvoljeni v odbor: gg. dr. Tekavčič in dr. Pirc za člana, gg. dr. Vodušek in dr. Novak za namestnika; v disciplinarni svet pa gg. dr. Štempihar in dr. Triller za člana, gg. dr. Kokalj in dr. Švigelj za namestnika. Dosedanjemu mnogoletnemu odborniku dru. Tavčarju, ki je novo izvolitev rad svojih uradnih poslov odklonil, izrekla se je zahvala.

O minimalnem tarifu za izventarifna dela, ki ga je naročil predložiti lanski občni zbor, je v imenu odbora poročal g. dr. Pirc. Po daljši razpravi se je sprejel načrt poročevalca z nekaterimi dodatki in z naročilom, da naj se tarif predloži predsedstvu c. kr. viš. dež. sodišča v Gradcu za nadalnje poslovanje.

Društvo odvetniških in notarskih uradnikov na Kranjskem je vložilo zopet peticijo, naj se po odvetniških pisarnah uvede nepretrgano uradovanje od 8. do 2. ure popoldne vsaj za poskus v sodnih počitnicah. Po poročilu g. dra. Papeža je skleuil občni zbor, da vztraja pri svojem sklepu od 11. junija 1910, da namreč o tej peticiji ni možno sklepati, dokler sodišča sama ne izreko pripravljenosti, da izpremené uradne ure.

Po tako izvršenem dnevnem redu je gosp. predsednik dr. Majaron zaključil občni zbor.

— (Porotne razprave v Trstu). Koncem pr. m. so se pri deželnem sodišču v Trstu izvršile prve porotne razprave pred poroto, ki je bila sestavljena iz slovenščine zmožnih porotnikov, in vobče v slovenskem jeziku. Zoper to se je burno oglasil italijanski nacionalizem, ki je že poprej skušal preprečiti sestavo slovenske porote in se mu je to tudi nedavno za nekaj tednov bilo posrečilo, kakor je znano iz razprav in interpelacij v poslanski zbornici. Krepko je zavrnil to vmešavanje nestrpne politike v pravosodje tržaški socialistični list „Lavoratore“ in njegova izvajanja treba ponatisniti, ker ne veljajo samo za Pri. morje, marveč „mutatis muntandis“ povsodi tam, kjer se enakopravnost slovenskega jezika zatira narodnemu šovinizmu na ljubo. List je tem povodom pisal:

„Ako se upošteva le milje in tradicije tržaškega mesta in se na podlagi tega izvaja, da je porota italijanska posest, je to za nacionalistično pojmovanje od sile komodno, ampak očitno samovoljno je, kakor je samovoljen in otročji krik o „slavizaciji“ porote, ker se je zoper slovanskega obtoženca vršila razprava v njegovem jeziku, ko bo razprava naslednjega dne spet ... italijanska, če bo obtožen Italijan, ali tudi Slovan, ki želi italijansko razpravo. Kje je tu krivica proti našemu (scil. italijanskemu) narodu, kje razlastitev, kje škoda za Italijane, če ima obtoženec slovanske narodnosti danes priliko, da na najuspešnejši način brani svojo svododo in svojo čast — morda tudi življenje — poslužujoč se pri tem lastnega jezika in pomoči zaupnega odvetnika, ki govori isti jezik?! Mi te nevarnosti ne moremo videti. K večjemu bi mogli videti — in to priznavamo brez družega — da bodo italijanski odvetniki manje zaslužili, ker se bodo obtoženci slovanske narodnosti večkrat zatekali k odvetnikom svoje narodnosti; a nadejamo se, da se „Piccolo“ ne bo drznil trditi, da so interesi treh ali štirih odvetnikov interesi ... domovine! Na vsak način je edino pravilno stališče, na katero se moramo postaviti, stališče obtoženčevega interesa. Razlogi elementarnega človekoljublja, civilizacije in pravice zahtevajo, da imajo enako možnost obrambe vsi obtoženci ozemlja, spadajočega pod kompetenco porote. Dejstvo, da kak obtoženec pripada slovanski narodnosti, mu ne sme ustvariti položaja inferiornosti napram italijanskemu obtožencu. Tudi Slovan mora imeti možnost, da razume in da ga morejo z gotovostjo lahko razumeti tekom vsega razvoja razprave; isto možnost se mora dovoliti tudi branitelju, ki si ga je izbral, četudi je ta branitelj Slovan. Kako se more zahtevati od slovanskega odvetnika, da bi, ko brani slovanskega obtoženca pred poroto, sestavljeno iz Slovanov, moral govoriti v jeziku, ki ga ima manje v oblasti, — to je: italijanskem — odvzemši s tem svoji besedi ono moč sugestije in ono neposredno prepričevalnost, ki jo more imeti, ko govori svoj materni jezik? Naše italijanstvo bi bilo torej ponižano, da se brani s sredstvi nekulture in krivice ... Ali bo morda Trst manje italijanski, če bo katerisibodi italijanski odvetnik imel med svojimi klienti kakega „narodnega sovražnika“ manj? Ali bi bili slovanski narodni odvetniki v Trstu manj narodni, ko bi jih mogli prisiliti, da bi tudi pred slovenskimi porotniki govorili italijanski?“

— (Naredbenik justičnega ministrstva) prinaša v številki z dne 14. t. m. osnovne misli novega zakona z dne 26. aprila 1912 št. 86 drž. zak. o stavbenem pravu in pa tabelaričen pregled o izvršbe prostih zneskih od službenih in mezdnih prejemkov, pokojnin itd. z ozirom na novi zakon z dne 17. maja 1912 št. 104 d. z. V interesu prakse je to komentarično razpravljanje o novih zakonih najtopleje pozdravljati.

„Slovenski Pravnik“ izhaja 15. dne vsakega meseca in ga dobivajo člani društva „Pravnika“ brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 10 K, za pol leta 5 K.

Dr. Ed. Volčič v Novem mestu (Kranjsko)

je za društvo „Pravnik“ v Ljubljani uredil ter se dobivajo pri knjigotržcih naslednje pravne knjige:

a) knjige slovenske:

Civilnopravdni zakoni (IV. zvezek „Pravnikove zbirke“) z obširnimi slovenskim in hrvaškim stvarnim kazalom, z odvetniškima tarifoma l. 1897. in 1909 ter z dopolnilom za l. 1906—1910 krog 1000 strani, vez. à K 8.—.

Dopolnilo Civilnopravnim zakonom za leta 1906 do 1910 K 1'20.

Odvetniški tarifi od 11. dec. 1897 in 3. junija 1909, določila o rabi slovenskega in hrvaškega jezika pred sodišči, sodne pristojbine, broš. à K 1'80.

Nova odvetniška tarifa od 3. junija 1909 s alfab. stvarnim kazalom K —80.

Nova odvetniška tarifa v obliki stenskega plakata K —80.

Zakoni o javnih knjigah, (V. zv. Pravnikove zbirke), I. in II. del, vez. à K 6'—.

Zakoni o javnih knjigah, I. del, vez. à K 3'20.

Zakoni o javnih knjigah, II. del, vez. à K 3'20.

Tabela o zemljiškoknjižni kolovnini K —60.

Zakon o dovoljevanju poti za silo, s pojasnili à K —40.

Pristojbinske olajšave ob konverziji hipotečnih terjatev, à K —80.

Predpisi o razdelbi in ureditvi ter o zložbi zemljišč, à K 2'—.

Predpisi o obrambi poljščine, à K —80.

Kazenska določila iz teh predpisov, à K —20.

Zakoni o nespornem sodstvu (VI. zvezek Pravnikove zbirke), 44 tisk. pol, vez. à 7 K. —

Posebej se iz te knjige dobivajo broširani: Sodni depoziti, K 1'60; Predpisi o notarskih pristojbinah in zapovedanih not. spisih, K —80; Pristojbine o zapuščinah, K —80; Županstvom izročena opravila sodišč, K —40.

b) knjige hrvaške:

Zakoni o javnim knjigama I. dio (A), vez. à K 3'60.

Zakoni o javnim knjigama I. dio sa II. dijelom (slovenski), ukupno vezano à K 6'—.

Zakon o dozvoljevanju prijekih puteva, sa tumačem, à K —40.

Tabela o zemljišničkoj biljegovini, à K —80.

Društvo „Pravnik“ v Ljubljani izdaja mesečnik „Slovenski Pravnik“, v katerem so slovenski in hrvaški članki pravne vsebine; list stane 10 K na leto.

Isto društvo je izdalo še naslednje pravne knjige:

Kazenski zakon (I. zv. Prav. zb.), uredil dr. J. Kavčič, vez. K 5'60.

Kazenskopravni red (II. zv. Prav. zb.) dr. J. Kavčič, vez. K 6'—.

Izvršilni red (ovršni postupnik) (III. zvez. Prav. zb.), uredil Iv. Kavčnik, K 7'—.

Državni osnovni zakoni in drugi ustavni in upravni zakoni, uredil Stefan Lapajne, vez. 6 K (VII. zv. Pravnikove zbirke).

Ako ni dogovorjeno drugače, se pošiljajo knjige s pošto proti poštenu povzetju, tako da se k navedenim cenam priračunijo le resnični in poštni izdatki; pri naročilih do 2 K je najceneje, ako se pošlje naprej kupnina in 10 h poštne v gotovini ali v poštnih znamkah.